

кампанії; дозвіл на формування виборчих фондів заздалегідь до виборів.

Одержано 04.04.2016

УДК 342.729

Тетяна Іванівна ГУДЗЬ,

кандидат юридичних наук, доцент,

*доцент кафедри конституційного та міжнародного права
факультету № 4 (кіберполіції)*

Харківського національного університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА МИРНІ ЗІБРАННЯ В УКРАЇНІ

На сьогодні важливою частиною суспільного та політичного життя є мирні зібрання, які мають виключне значення для розбудови України як демократичної та правової держави. Саме мирні зібрання є найкращим способом привернути увагу громадськості та влади до суспільно значущих проблем, вплинути на формування громадської думки з тих чи інших питань.

Право на мирні зібрання знайшло своє закріплення у багатьох міжнародно-правових актах у галузі прав людини. Зокрема, право людини на свободу мирних зборів і асоціацій передбачено у ст. 20 Загальної декларації прав людини. Також право на мирні збори гарантується Міжнародним пактом про громадянські та політичні права (ст. 21). Свобода мирних зібрань також захищається ст. 11 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, згідно з якою «Кожен має право на свободу мирних зібрань і свободу об'єднання з іншими особами, включаючи право створювати профспілки та вступати до них для захисту своїх інтересів».

Основним положенням щодо здійснення мирних зібрань в нашій державі є ст. 39 Конституції України, відповідно до якої «Громадяни мають право збиратися мирно, без зброї й проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування». При цьому, дана норма Конституції України передбачає лише загальні правила щодо можливості проведення мирних зібрань та обмежень свободи зібрань, а тому ці правила вимагають подальшого розвитку у національному законодавстві. На нагальну необхідність законодавчого регулювання суспільних відносин у

відповідній сфері звертав увагу у своїх рішеннях як Конституційний Суд України, так і Європейський суд з прав людини.

Крім норми Основного Закону України, єдиним існуючим документом, що визначає порядок реалізації права на мирні зібрання, є чинний Указ Президії Верховної Ради СРСР «Про порядок організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій в СРСР» від 28 липня 1988 р., положення якого не є загальноприйнятими в якості належної процедури проведення демонстрацій, яка передбачає, як це підтверджується практикою національних судів, інший порядок, ніж той, що визначений у Конституції України.

Деякі положення щодо порядку проведення мирних зібрань містить Рішення Конституційного Суду України від 19 квітня 2001 р. *(справа щодо завчасного сповіщення про мирні зібрання)*.

Лише питання проведення публічних мирних зібрань вірянами та релігійними організаціями в нашій державі урегульовано на законодавчому рівні. Так, відповідно до ст. 21 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» релігійні зібрання (публічні богослужіння, релігійні обряди, церемонії та процесії) можуть бути проведені з дозволу місцевого органу виконавчої влади, або органу місцевого самоврядування. Клопотання про видачу дозволу подається не пізніше як за десять днів до призначеного строку проведення релігійного зібрання, крім випадків, що не терплять зволікання. Однак дозвільний характер публічних мирних зібрань релігійного характеру прямо суперечить ст. 39 Конституції України.

Відповідно до ст. 92 Конституції України права і свободи людини і громадянина, гарантії цих прав і свобод мають визначатися виключно законами України. Отже, вирішити проблему неврегульованості питання мирних заходів політичного характеру має спеціальний закон. Оскільки право на мирні зібрання гарантується Конституцією України, то основним призначенням спеціального закону має бути чітке окреслення порядку (процедури) обмеження даного права.

Верховною Радою України розглядалися різні законопроекти щодо реалізації права на мирні зібрання. Серед них: проект Закону України № 5242 «Про порядок організації і проведення мирних заходів та акцій в Україні» 2004 р., проект Закону України № 5242-2 «Про збори, мітинги, походи та демонстрації» 2004 р.; проект Закону України № 7819 «Про свободу мирних зібрань» 2005 р.; проект Закону України № 0991 «Про порядок організації та проведення мирних заходів та акцій в Україні» в остаточному варіанті 2003 р.;

проект Закону України за № 2646-1 «Про свободу мирних зібрань» 2007 р., який представники громадськості назвали Законом «Про Несвободу мирних зібрань». Результатом конструктивної критики стало відкликання вказаного законопроекту 15 червня 2007 р. Слід зазначити, що за багатьма параметрами він поступався законопроектам, зазначеним вище, які були відхилені парламентом.

Однією з поданих на розгляд парламенту законодавчих ініціатив, був проект Закону України «Про порядок організації і проведення мирних заходів» (№ 2450 від 06 травня 2008 р.), який був розроблений з урахуванням результатів громадського обговорення проекту Закону України і прийнятий в першому читанні. Останньою законодавчою ініціативою став проект Закону «Про свободу мирних зібрань» № 2508а від 04 липня 2013 р. Оцінюючи в цілому зміст даного законопроекту, у висновку Головного науково-експертного управління було зазначено, що в проекті пропонується достатньо ефективний механізм реалізації права на мирні зібрання. Однак проект не позбавлений недоліків, а тому за результатами розгляду у першому читанні законопроект доцільно повернути суб'єктам права законодавчої ініціативи на доопрацювання. Таким чином, усі аналізовані проекти законів були далекими від досконалості, при цьому вказані недоліки попередніх проектів не враховувалися в подальшому.

Отже, можемо констатувати, що на сьогоднішній день вітчизняна нормативно-правова база, що регулює право на мирні зібрання, є неповною та недосконалою, що призводить до виникнення певних труднощів у реалізації цього права. За часів незалежності, незважаючи на численні законодавчі ініціативи, в Україні не було прийнято закону, який би визначав механізм реалізації передбаченого ст. 39 Конституції України права свободу мирних зібрань.

В умовах відсутності національного законодавства, яке регулює порядок здійснення права на мирне зібрання, національним судам слід було б використати практику Європейського суду з прав людини, яка у цих справах досить чітка і послідовна. Тим більше, що Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» прямо зобов'язує суди використовувати практику Європейського суду як джерело права.

Одержано 04.04.2016